

НАУМЕНКО УЛЯНА. Приоритет образования: европейский опыт для Украины.

Анализируются изменения в системе образования, что происходят в европейском образовательном пространстве, европейские стандарты жизненного процесса, состояние и уровень их достижения в Украине

HAUMENKO ULYANA. Priority of education: European experience for Ukraine.

The changes are analyses in the system of education, that take place in European educational space, European standards of vital process, state and level of their achievement, in Ukraine

Новак Д. О.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ДО УЧАСТІ В ШКІЛЬНІЙ ІСТОРИЧНІЙ ОЛІМПІАДІ

У статті автор аналізує досвід організації підготовки учнів до участі в шкільних олімпіадах з історії, викладений в основних публікаціях науковців і педагогів практиків. На думку автора статті, це питання набуло характеру педагогічної проблеми, шляхи і напрями розв'язання якої він спробував визначити у висновках.

Зміна змістового компоненту шкільних суспільствознавчих дисциплін і, насамперед, історії, викликала не лише прояви світоглядної дисгармонії між різними органічними складовими сучасного українського суспільства, а й поставило цілу низку питань перед українською школою. Особливо характерно це позначилося на основних здобутках в галузі історичних знань, формування яких починається на уроках історії в школі.

На першому місці постали питання щодо методів підготовки та проведення олімпіад з історії, а це, в свою чергу, вимагало створення нових, причому принципово нових, педагогічних умов. Актуалізується питання, пов'язані з необхідністю формування нових підходів, пов'язаних з процесом підготовки учнів до участі в предметній олімпіаді з історії [1; 2].

Саме в цей час зростає інтерес до інноваційної педагогіки, інтерактивних технологій і методів навчання. На сторінках фахових видань, таких як "Історія в школах України", "Шлях освіти", "Історія України" тощо розгортаються дискусії щодо розбудови нової парадигми шкільної історичної освіти.

Спектр проблеми значно збільшується саме через те, що розглядається педагогічна взаємодія в контексті завдань підготовки учнів до шкільної олімпіади з історії. Основні параметри форми взаємодії

головним, визначальним чином обумовлені змістом завдання – підготовка до олімпіади. В цьому плані, як свідчить практика, форма організації процесу підготовки з різних дисциплін має базову дидактичну основу. Це стосується таких позицій як:

- організація взаємодії вчителя з учнями;
- цілі та завдання підготовки до олімпіади;
- способи та методи роботи з джерельною базою;
- режим роботи на етапі підготовки до олімпіади;
- організація поточного та підсумкового контролю у процесі підготовки до олімпіади;
- методи актуалізації завдань підготовки до олімпіади та її значення в цілому;
- методи стимулювання участі в олімпіаді;
- створення сприятливих умов підготовки до олімпіади тощо.

В основі протиріччя, котре виникло, можна виділити кілька основних причин.

Основною проблемою підготовки до шкільної олімпіади з історії є певна невідповідність сучасним вимогам у різних компонентах. Починаючи від мети й завдань які ставляться при підготовці учнів до участі в такій позакласній, позаурочній формі роботи з учнями, і закінчуючи оцінюванням учнівських знань, вмінь, навичок. Що стосується мети яка ставиться при підготовці до шкільних олімпіад з історії, то, здебільшого, вона зводиться до здобуття перемоги, на кращу предметну поінформованість. Учні під час підготовки до шкільної олімпіади намагаються озброїти якомога більшим обсягом інформації з предмету [3, с. 35].

Заслуговує на особливу увагу питання щодо прийомів та методів роботи як із зазначеними ресурсами, так і з інформацією, що вони в собі містять. Суть питання полягає в тому, щоб визначити, у якому напрямі, і з якими завданнями має формуватися методичний арсенал підготовки учнів до участі в шкільній олімпіаді з історії.

Досвід роботи провідних педагогів-практиків у цьому напрямі, свідчить про те, що здебільшого питання підготовки учнів до шкільних олімпіад з історії має екстенсивний характер. По суті процес підготовки нагадує ті самі уроки з історії з деякими особливостями. Суть яких зводиться до того, що збільшується обсяг матеріалу, зменшується кількість учасників процесу, зростає розумове та психічне навантаження на учнів і вчителя. Динаміка занять стає більш інтенсивною [3, с. 37].

При цьому слід зауважити на тому, що збільшення обсягу інформації, яку необхідно засвоїти учням під час підготовки до олімпіади далеко не завжди продовжується її подальшим впорядкуванням, систематизацією та необхідним і цілеспрямованим аналізом. Слід додати, що швидке зростання загального об'єму інформації, її старіння і досить часта зміна технологій освоєння цієї інформації(знань), а також необхідність щоденно засвоювати великі масиви нового матеріалу не залишає учням часу на її обдумування і "перетравлення", і знання перестають бути важливою умовою та стимулом розвитку мислення.

Нерідко трапляється так, що накопичена у великих обсягах інформація руйнує сформовану на заняттях систему історичних знань і учень виявляється не те, що нездатним до успішного застосування набутих знань, вмінь і навичок, а й, навіть, отримує руйнівний стрес. Він починає відчувати, що практично нічого не знає. І потрібен доволі тривалий час на адаптацію до набутого масиву інформації, щоб почати більш-менш впевнено володіти ним. Але, як доводить практика вчительської праці, це трапляється тоді, коли олімпіада вже пройшла і питання участі в ній вже втратило актуальність [4, с. 8-9].

Таким чином, закономірно і логічно вимальовується ще один аспект проблеми – невідповідність дидактичних підходів та методичних засад організації підготовки учнів і вчителів до шкільних олімпіад з історії. З усією очевидністю необхідна корекція цього процесу. Причому корекція на концептуальному рівні, що знаходить відображення в основних положеннях національного курикулуму загальної середньої освіти для 21-го століття [3, с. 12].

Аналіз цілей і завдань організації підготовки і проведення олімпіад з історії дає підстави стверджувати, що мають місце принаймні два аспекти. Перший полягає в тому, що не завжди завдання визначаються адекватно цілям. А другий, і на думку автора, основний полягає в тому, що прийоми і методи реалізації завдань підготовки учнів до олімпіади з історії добираються неадекватно змісту самих завдань. Інакше кажучи, завдання передбачають одні результати, а методи, якими вони розв'язуються, дають інші. В цьому, на мою думку, є базовий елемент проблеми, що розглядається у контексті нашого дослідження.

З'являється позитивна тенденція пов'язана й з конкретизацією шкільного компонента освіти та профілю поглибленої підготовки учнів до участі в предметній олімпіаді та науково-методичної роботи з урахуванням

сучасних державних стандартів [3, с. 358].

Наступним важливим моментом у висвітленні та розкритті предмету дослідження є організаційно-методичні засади роботи вчителя з підготовки учнів до участі в шкільній олімпіаді з історії. Актуальність цього моменту, на нашу думку, є очевидною, хоча б тому, що ніякої системи підготовки вчителя до цієї роботи не існує на нормативному рівні. Регламентуюча база є, але цього недостатньо, оскільки ще треба навчитися і вміти реалізувати на практиці, закладені в цій базі настанови та рекомендації. До участі в підготовці учнів до олімпіади нерідко залучаються молоді вчителі, які не мають достатнього досвіду і, через це, зводять всю підготовчу роботу до простого заучування фактологічного матеріалу з історії.

У процесі цієї підготовчої роботи закономірно постає питання про пропорційність у співвідношенні навчальних компонентів. Як мають співвідноситися знання, вміння, навички, уявлення, розуміння тощо? На чому необхідно наголошувати більшою мірою і як це має співвідноситися із завданнями та цілями, що ставляться перед учасниками олімпіади? Загально прийнятих критеріїв визначення цієї пропорції не існує. Кожний вчитель, кожний учень-учасник олімпіади визначається у цьому контексті самостійно. У більшості випадків, так склалося традиційно, перевага віддається інформаційній насиченості. Для цього залучаються додаткові джерела інформації, до яких можна віднести:

- підручники інших авторів;
- підручники з історії інших країн;
- монографії з історичної проблематики;
- дисертації;
- наукові статті;
- реферати на історичні теми;
- архівні матеріали;
- популярні публікації в засобах масової інформації.

Останнім часом активно використовуються Інтернет-ресурси. Як і все нове, використання цього джерела інформації ще недостатньо оптимізовано в плані визначення рівня достовірності інформації розміщеної на сторінках різних сайтів [4, с. 7].

Основним завданням роботи з цими видами ресурсів є збільшення обсягу інформативного матеріалу з історії та прикладних дисциплін, що придатні концептуально доповнити базові знання з історії.

Разом з тим, практика показує, що далеко не завжди учні, що

демонстрували на олімпіаді високий рівень поінформованості з історичного фактологічного матеріалу, могли у подальшому знайти йому застосування як у навчанні, так і в практичному житті.

Так вже склалося, що участь в предметній олімпіаді зводиться до змагальності, фактору перемоги, гонитві за результатом. Намаганні якомога більше нашпигувати учня-учасника шкільної олімпіади з історії фактичним матеріалом, відповідно і процес підготовки будується відповідним чином. Ми забуваємо про те, що першочерговим завданням вчителя в процесі підготовки учнів до участі в шкільній історичній олімпіаді є допомога у оволодінні такими вміннями як:

- визначати проблему;
- аналізувати твердження;
- враховувати існуючі альтернативні точки зору;
- синтезувати, узагальнювати та надавати отриманим знанням структурованого вигляду;
- робити висновки;
- приймати оптимальні рішення;
- вміння відбирати, впорядковувати, систематизувати матеріал;
- вміння презентувати свої ідеї і бачення;
- вміння визначати пріоритети як в контексті змісту матеріалу, так і в презентації власних результатів його опрацювання [2, с. 17-18].

Історичний досвід розвитку суспільства поряд з практичним досвідом педагога-історика дає переконливу картину того, як час від часу відбуваються ревізії історії. І факти, що до цього були непорушними у своїй нібито реалістичності й актуальності, перетворюються на інтелектуальне сміття, на якому перед цим кувалася олімпіадна перемога та імідж школи. Це є аргументом на користь того, що змагальність в плані володіння історичними фактами не може бути визначним критерієм шкільних олімпіад з історії.

Поступово виникають дискусії навколо проблеми підготовки учнів до участі в олімпіаді з метою оптимізації результатів. Дискусія на цю тему активізується приблизно з середини 90-х років минулого століття, коли почався активний процес оновлення змісту суспільствознавчих дисциплін. Це було зумовлено активізацією процесів розбудови держави. Особливо помітно це позначилося на змісті суто історичних дисциплін, в контексті яких розпочався процес формування нового світоглядного алгоритму підростаючого покоління молодих українців. Відкривалися нові, до цього

часу невідомі, сторінки вітчизняної історії. Починає формуватися ситуація в плані загострення протиріч між світоглядними позиціями соціокультурних та демографічних груп суспільства. Саме в цей період шкільна олімпіада постає перед українським шкільництвом у новому світлі, хоча й зберігає при цьому ще радянську організаційно-методичну основу. Тут чітко простежується протиріччя між завданнями олімпіадної роботи і методами їх реалізації. Завдання, згідно сучасного змісту історичної освіти – нові, а от методи й підходи – старі. Саме через це й неможливо повною мірою реалізувати навчально-виховний ресурс олімпіад з історії.

Отже, на підставі вище наведеного матеріалу та аналізу матеріалів публікацій науковців та педагогів практиків в педагогічній пресі можна зробити головний **висновок** про те, що на сьогодні постає актуальною проблема підготовки учнів до проведення шкільних олімпіад з історії. Основними аспектами, що дають підстави для такого твердження є:

– мотивація щодо залучення учнів до участі в шкільних олімпіадах з історії. Це пояснюється тим, що ціннісна основа учнівського світосприйняття суттєво змінилася останнім часом у бік більш прагматичного ставлення до результатів навчання взагалі і позаурочних (факультатив-них) навчальних заходів зокрема;

– методи загально організаційного та навчального характеру, що застосовуються вчителем під час підготовки учнів до олімпіади не повною мірою враховують динаміку взаємодії учня з навколишнім світом.

Проблема, що лише частково висвітлена в цій статті, має наукову перспективу ще й в тому, що процес активного реформування вищої школи в контексті вимог Болонського процесу змушує по-новому зглянутися на завдання шкільної історичної освіти, критично оцінити форми і методи її організації, не виключаючи з цього кола і шкільні історичні олімпіади.

Використана література:

1. Наказ Міністерства освіти України “Про проведення шкільних предметних олімпіад” № 305 від 18.08.98
2. Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади з базових і спеціальних дисциплін.
3. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 26-27 червня 2007 р. м. Київ / Розробка рамкових основ змісту загальної середньої освіти для 21-го століття.
4. Концепція Державної програми роботи з обдарованою молоддю на 2006–2010 роки.

НОВАК Д. А. Проблема підготовки учеников к школьной исторической олимпиаде.

В статье автор анализирует опыт организации подготовки учеников к участию в школьных олимпиадах по истории, изложенный в основных публикациях ученых и педагогов-практиков. По мнению автора этот вопрос приобрел характер педагогической проблемы, пути и направления решения которой он попытался изложить в выводах.

NOVAK D. O. A problem of preparation of students is to participating in a school historical olympiad.

In the article author, analyses experience of organization of preparation of students to participating in school olympiads from history, expounded in the basic publications of research workers and teachers of practical workers. In opinion of author of the article, this question purchased character of pedagogical problem, ways and directions of decision of which he made attempt define in conclusions.

Новаченко Т. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

САМОРОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

В статті представлено як теоретичне обґрунтування проблеми саморозвитку майбутнього вчителя так і його практичний аспект щодо вдосконалення вміння планувати, спрямованості на самовиховання необхідних професійних якостей, оцінювання досягнутих результатів та вміння визначати нові завдання.

Гуманістична спрямованість сучасних вимог до професійно-педагогічної освіти передбачає безперервний загальний та професійний розвиток вчителя, вдосконалення засобів самоорганізації в його педагогічній діяльності. Як визначено в Національній доктрині розвитку системи освіти України остання потребує застосування нових підходів, що зумовлені фактом існування відкритого, нелінійного світу, який постійно трансформується. У зв'язку із цим одним із завдань професійної підготовки вчителя повинна стати актуалізація свідомого оволодіння професійною діяльністю, активізація та розширення меж його саморозвитку.

Метою цієї статті є: теоретичне обґрунтування проблеми саморозвитку майбутнього вчителя та практичний аспект його забезпечення.

Як відомо, саморозвиток – це самостійне змінення людини, що визначається його внутрішньою суперечністю [6]. Для того, щоб цей процес проходив успішно необхідні як моральна готовність, вольовий розвиток, так і знання шляхів і засобів здійснення саморозвитку. Необхідність останнього диктується взаємозв'язком між постійними новими вимогами, що виникають у суспільстві і особистістю яка формується, тобто від ступеня розвитку здібності самостійно розуміти, засвоювати і використовувати науково-технічні, технологічні, професійні досягнення від чого, в свою чергу, залежить соціальний, економічний і психофізіологічний стан людини в сучасному світі. Тому, без сформованості потреби пізнавальної